

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Stellige verwachting

Sinds Pinksteren, sinds de komst van de heilige Geest leven we in het laatste van de dagen. Dat typeert onze tijd. Inmiddels duurt dat al weer een paar duizend jaar. Dat lijkt niet veel, als je het afzet tegen de tijdsbalken van de mensen die geloven in de evolutie.

J.H. Kuiper ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - J.H. Kuiper	
Stellige verwachting	623
<i>Meditatief</i> - R.R. Roth	
Er is maar één kerk: de lijdende kerk	626
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten	
Verloochen en dat doe je niet zomaar	627
<i>Achtergronden</i> - M. Derks	
De zegen als het gezicht van God (I)	629
<i>Opvoeding en onderwijs</i> - R. Lieffijn	
Kind XXL	632
<i>Meeglezen</i> - T. Groenveld	
Geweld	634
<i>Uit de kerken, Persberichten</i>	

Dat is wel veel als je het vergelijkt met de gebeurtenissen in de geschiedenis van de wereld: wie kan zich nog voorstellen hoe het leven was in de tijd van het leven van Jezus uit Nazareth. Ik woon in Drenthe en in het jaar nul leefden de mensen hier na de hunebedbouwers en de grafheuvelopwerpers en voor de mensen van de Middeleeuwen, die evengoed hun sporen nagelaten hebben in het landschap. We weten wel wat van het leven in de Grieks-Romeinse wereld. Maar hoe dat voor de mensen concreet was, daarvan kunnen we ons geen voorstelling maken. Je kunt wel, zoals gebeurt, archeologisch verantwoord dorpen bouwen waar mensen leven zoals in het stenen tijdperk, maar zodra je bijvoorbeeld iets vanuit medisch oogpunt bezien simpels als een blindedarmontsteking vermoedt, bel je toch de ambulance naar het dichtstbijzijnde hospitaal voor medische hulp van de eenentwintigste eeuw. De tijd van de eerste eeuw ligt ver achter ons. gelukkig maar. Een blindedarmontsteking was nog in het begin van de vorige eeuw dodelijk, maar de reddende operatie ervan is nu een routine geworden.

In die eerste eeuw van onze jaartelling sprak Jezus, uit Nazareth, zijn woorden, ook over het einde van de tijden en zijn terugkomst. De vraag is dan: wat is het perspectief. Als Hij spreekt over 'deze generatie' (Marcus 13: 30), over wie heeft Hij het dan en wat bedoelt Hij. *Deze generatie zal niet voorbijgaan voordat deze dingen gebeuren.* Maar het leven ging verder. Had Hij het mis? Had Marcus het mis, toen hij deze woorden weergaf uit de preken van Petrus? Wat heb je in deze tijd aan die woorden. Ik wil hier graag met u over nadenken naar aanleiding van een vraag die ik erover kreeg en die bij meerdere mensen bleek te leven.

Profetisch perspectief

Als je vanuit het noorden Assen nadert (mijn woonplaats), zie je eerst de flats aan de buitenkant. Wie denkt dat hij er bijna is zodra hij deze ziet, komt bedrogen uit. Misschien moet hij wel in Assen-Zuid zijn (geen kerkelijke aanduiding deze keer.) Dat is wel zes kilometer verder. Dit geldt al voor de hoofdstad van de provincie Drenthe. In deze provincie wonen minder mensen dan bijvoorbeeld in Amsterdam. Daar ben je misschien net de buitenwijken voorbij met de aangegeven marge. De flats zijn het teken dat je de stad Assen nadert; als je ze voorbij bent, dan kan er nog een heel stuk van de reis komen. In de Bijbel moet je met dit perspectief rekenen. profeten uit het Oude Testament zagen de komst van de Messias en de vervulling van zijn rijk als één geheel. Toen Hij kwam, bleek dat je net voorbij de eerste flats aan de buitenrand gekomen was. Er volgt nog een heel traject. Het is belangrijk vooral bij de profetieën van het Oude Testament hiermee te rekenen. Jesaja en zijn collega's keken vooruit en zagen in één geheel wat voor ons uiteenvalt in een lange rij van gebeurtenissen. Maar geldt ditzelfde ook van Christus' woorden en zo ja, op welke manier?

Dit woord van Christus en de manier waarop Paulus in zijn brieven spreekt over de terugkomst van Christus zijn onderwerp van theologische discussie. De stelling is dan dat de eerste christelijke gemeente de terugkomst van Christus verwachtte tijdens hun leven, maar dat dit tegenviel en dat ze daarna een ander verhaal maakten. Je zou dit kunnen terugvinden in de verschillende manier waarop in de brieven van Paulus aan de Thessalonicenzen en die aan Timoteüs over de terugkomst van Christus gesproken wordt. In de brieven aan de Thessalonicenzen spreekt Paulus over de verwachting van Christus' terugkomst tijdens zijn leven; in die aan Timoteüs heeft hij het over zijn sterven. Heeft Paulus de woorden van Christus verkeerd begrepen? Is dit een reden om te zeggen dat de brieven aan Timoteüs misschien niet van Paulus zelf zijn? Een suggestie die je mijns inziens al te gemakke-

lijk terugvindt in de populaire jongerenbijbel, een gezamenlijke editie van de NBV met kanttekeningen van de uitgever Jongbloed en de E.O. Vergelijk over het auteurschap van Paulus de Post Academische Colleges in Kampen die een andere kant opwijzen. Zie ook het artikel van drs. G. van den Brink op www.elim.nl over het gezag van de Bijbel, waarin hij het falsificatieprincipe toepast op de aangewezen auteurs van de Schrift: de brieven aan Timoteüs zijn geschreven door Paulus; bewijs maar eens het tegendeel. Alle verhalen over uitspraken van Paulus uit de ene brief die niet te rijmen zijn met die uit een ander brief duiden alleen maar op ons beperkte begrip, om een vriendelijk woord te gebruiken.

Spanning

Intussen geeft het wel de spanning aan. Paulus schrijft in de brief aan de Thessalonicenzen dat wij die leven achter de al eerder overleden broeders en zusters aangaan. Tegelijk schrijft hij in de brief aan Timoteüs over zijn eigen aanstaande sterven. Hoe verhoudt zich het een met het ander?

Je kunt hierbij ook denken aan het appelboompje dat Maarten Luther nog zou planten als iemand hem kwam vertellen dat Christus morgen terug zou komen. Ik weet niet precies waar en wanneer Luther dit gezegd heeft; ik kan me er wel iets bij voorstellen. Hij had te maken met behoorlijk opgewonden mensen die dachten dat ze zelf het koninkrijk van God hier op aarde zouden kunnen brengen. Dat leidde tot experimenten als de boerenopstand onder leiding van Thomas Münzer in 1525 en later de vestiging van dat rijk, naar men meende, in Munster, door Jan van Leiden. Zijn verhaal lees ik in het licht van de waarschuwingen van Paulus zelf in de brieven aan de Thessalonicenzen: laat je niet van de wijs brengen. Ook Christus zelf gaf waarschuwingen in die geest. Ik zou nog steeds een appelboompje, of iets vergelijkbaars, planten als iemand mij zou komen vertellen dat Christus morgen terugkomt.

Intussen geeft het wel de spanning aan: mensen worden geboren, leven een tijd en sterven. Dat is zelfs een bijbelse waarheid: het is de mensen gezet eenmaal te sterven en daarna het oordeel... Dat is ons perspectief. Onze horizon, die ons denken bepaalt. Als je jong bent, lijkt de toekomst eindeloos; als je de middelbare leeftijd voorbij bent, weet je dat die beperkt is. De gemiddelde leeftijd ligt voor mannen net voor de tachtig; voor vrouwen iets hoger. Zoals een titel van een boek aanduidt: het refrein is Hein. Magere Hein. Verder kun je als mens niet kijken.

Ook zelf ervaren we dus de spanning tussen de gesloten horizon van ons eigen bestaan en de open horizon die de Bijbel aanreikt. Soms een spanning die behoorlijk pijn kan doen, als het vertrouwen in die open horizon naar Gods toekomst iemand die sterft door die moeilijke

periode draagt, terwijl zijn of haar familie nog niet verder kan kijken dan de gesloten horizon van de menselijke ervaring.

Kortom: zoveel verbazing hoeft het niet op te roepen dat je in de brieven van Paulus beide horizonnen aantreft.

De horizon van de discipelen

Als Jezus zijn afscheidswoord spreekt (Marcus 13), staat Hij vlak voor zijn sterven in Jeruzalem. De discipelen weten dat. Hun horizon is daarbij beperkt. Denk maar aan jezelf hoe je je zou voelen als je weet van het naderend afscheid van iemand van wie je houdt. Je kunt daar niet voorbij kijken. Christus spreekt met zijn discipelen en leert ze in zijn laatste toespraak om de dingen in het perspectief van de toekomst te zien.

De discipelen zullen meemaken dat de tempel verwoest wordt. Uit het verband blijkt dat ze dit niet verwachten. Ze wijzen de Heiland zelfs op de grote stenen, die volgens hen de verwoesting onaannemelijk maken. Er staan schokkende gebeurtenissen op stapel, maar ze lijken hun meester te willen bemoedigen door te wijzen op de tempel, de woonplaats van God, die wel zal blijven. Dan spreekt Hij over de verwoesting van dat imposante gebouw. Die is ook gekomen, nog tijdens hun leven ('deze generatie'). In het jaar zeventig werd Jeruzalem ingenomen en werd de tempel verwoest. Niets is er meer over dan de muur waarmee koning Herodes ruimte wilde maken rond de bergtop waarop hij zijn tempel bouwde, de zogenaamde Klaagmuur, juist deze dagen in het nieuws omdat veertig jaar geleden in de zesdaagse oorlog het gedeelte van Jeruzalem waar deze muur zich bevindt, veroverd is door de Israëli's.

Christus wil de discipelen over de horizon van de verwoeste tempel heen tillen naar zijn en Gods grote toekomst. De onvoorstelbare verwoesting van dat machtige bouwwerk is niet het einde. Je mag het ervaren als een nieuw stadium in de uitvoering van Gods plan.

Onze horizon

Ik denk nog even aan het beeld van Assen. Hetzelfde geldt voor meerdere conglomeraties van bebouwing in Nederland. Als je de rand genaderd bent, denk je er te zijn, maar er volgt vaak nog een heel tijdrovend gedeelte van de weg. Van Groningen naar Assen is niets, een kwartiertje. Van de rand van Assen naar je bestemming in de plaats neemt minstens evenveel tijd.

Dat moet je bedenken bij de gang van het evangelie door de wereld. In het begin was er vaart. De titel van een vertaling van het evangelie naar Markus. Daarna lijkt alles te vertragen. Wat komt er na de verwoesting van de tempel? Dat is bijna even lang geleden als de opstanding van Christus. Daarna gaat de geschiedenis verder. De wereldkaart is sinds-

dien grondig veranderd. Van het Romeinse rijk is niets meer over dan het staatje Vaticaanstad midden in Rome

Toch duidt dit net op een vergissing van Christus' kant. Integendeel. Zijn woorden zijn uitgekomen. Van de tempel is geen steen op de andere gelaten. De nieuwe tijd is begonnen. De tijd die onmiddellijk aan de terugkomst van Christus voorafgaat.

De verzekering dat al deze dingen nog tijdens de generatie van de discipelen zal gebeuren, is dus geen aanduiding van het einde van de tijden voor, zeg maar, het einde van de eerste eeuw. Het is een antwoord op de vraag van de discipelen in vers 4; wanneer komt die verwoesting dan? In vers 32 zegt Hij dan ook dat niemand de dag en het uur weet van de terugkomst zelf.

Wanneer we zijn rede in Marcus 13 op onszelf laten inwerken, weten we ook in welk stadium van de wereldgeschiedenis we leven. Dat is geweldig bemoedigend voor een christen die het nieuws bijhoudt. Een aantal trekken die in deze rede en elders (het boek Openbaring bijvoorbeeld) gegeven worden van die laatste dagen, zien we volop naar voren komen. Het lege tempelplein in Jeruzalem is dan ook voor ons een teken dat het einde nadert. Dat dit al weer ruim 1900 jaar geleden gebeurde, doet daar niets aan af. De apostel die de vraag stelde wanneer dat allemaal zou gebeuren, schrijft later in zijn brief dat God precies de tijd neemt die Hij nodig heeft om zijn werk af te maken. (2 Petrus 3:9)

Ds. Jan Kuiper is productontwikkelaar bij 'Steunpunt gemeenteopbouw'.

Er is maar één kerk: de lijdende kerk

‘Er staat geschreven: Om u worden wij dag na dag gedood en afgevoerd als schapen voor de slacht. Maar wij zegevieren in dit alles glansrijk dankzij hem die ons heeft liefgehad.’

Romeinen 8:36,37

R.R. Roth ■

In de meditatie van juni ben ik bezig mijn gedachten te laten gaan over het onderscheid tussen de vervolgte of de lijdende kerk en de vrije kerk. Bij een open Bijbel geloof ik daar niet zo in.

Psalm 44 is een psalm die gaat over onderdrukking van Gods volk. Het volk lijdt en stelt vragen: ze kennen hun God en ze vertrouwen Hem. En toch wordt het onderdrukt door belagers, haters, vreemde volken. Terwijl God niet eens ingrijpt. Waarom, God?

Wat zo vreemd is, is dat deze psalm door Paulus wordt verbonden met de grote overwinning in Christus. Die specifieke situatie van onderdrukking van Israël maakt Paulus heel breed in zijn betekenis voor zijn lezers. Dat verwacht me. Worden wij dag na dag gedood en afgevoerd als schapen voor de slacht? Dat zie ik niet. Hooguit in mijn broer en zus in Christus elders op de aarde. Die worden vervolgd, gedood en afgevoerd, maar ik niet. En nu ik niet meemaak waarom zo'n specifieke situatie op mij van toepassing is, verbleekt die overwinning van Christus ook.

Toch wil ik oppassen om met dat gevoel van vervreemding, zo'n woord terzijde te leggen. Paulus haalt Psalm 44 aan in het kader van zijn beschrijving van lijden. Niet zomaar lijden aan gebrokenheid. Al dat lijden aan tegenspoed, ellende, vervolging, honger, armoede, gevaar, het zwaard, wordt getypeerd als aanval van Gods tegenstander op Gods kinderen. Dat is ook het punt van vergelijking met Psalm 44. Trouwe gelovigen moesten lijden ondergaan. Zonder dat God ingreep. Paulus schrijft in zijn brief aan trouwe gelovigen die lijden. Zonder dat Hij dat lijden voorkomt of tegenhoudt.

Trouw aan God maakt niet dat lijden uit je leven verdwijnt.

Trouw aan God maakt dat lijden in je leven blijft. Lijden als aanval.

Een gelovige zou niet verbaasd moeten zijn over lijden dat hem treft.

Een gelovige zou ermee moeten rekenen dat lijden komt.

Ook dit gegeven maakt dat het onderscheid tussen de vervolgte en de vrije kerk flinterdun is. Eigenlijk wegvalt.

Wij zijn niet vrij in een land waar godsdienstvrijheid is.

Ook al is er een overheid die ons vrijheid geeft en rust om samen te komen, rust om geloof te innen en te uiten.

Er is wel Gods tegenstander die ons lijden laat.

Juist ons, als prooi van satan die hij begeert.

En onze God die dat lijden om de een of andere reden toestaat.

Zo wint de overwinning door Jezus toch ook aan betekenis voor mij nu.

Want lijden ken ik ook.

Ik zie het ook bij andere broers en zussen in mijn directe omgeving.

Ik herken er de hand van Gods tegenstander in.

En tegelijk mag ik met al mijn broers en zussen in Christus, waar ook op de wereld, meer leren zeggen dan de gelovigen in Psalm 44.

Zij waren wanhopig en wilden God wakker schudden.

Dat is ook mijn primaire reactie: God, word wakker en help me.

Paulus zegt: God sliep nooit, maar heeft ons in Christus lief.

Niemand haalt ons uit die hand die ons liefdevol beschermt.

Dat geldt niet meer voor de vervolgte en minder voor de vrije.

Wij worden vervolgd en mogen ons als lijdende kerk optrekken aan Christus die ons lief heeft.

Ds. Robert Roth is predikant van de Gereformeerde Kerk te Oegstgeest.

Verloochen dat doe je niet zomaar

wandelen met God

Niet elke gelovige staat even sterk in zijn schoenen. In moeilijke tijden kun je van God wel eens verkeerde dingen denken. En ook zeggen.

Heb je Hem dan verloochend?

En verloochent Hij jou dan ook...?

B. Luiten ■

Dit zijn soms bange vragen, waarin iemand kan blijven hangen. Het kan zo zijn, dat iemand van zichzelf de indruk heeft dat het toch nooit wat wordt, omdat hij God in feite steeds verloochent. Dan zal de Heer hem toch ook verloochen, en straks tegen hem zeggen: 'Ik heb je nooit gekend'?

Niet per ongeluk

Dan kan het helpen om te bedenken, dat 'verloochen' niet zomaar gebeurt, zonder dat je het wilt. Dat is in ieder geval niet het beeld dat vanuit de Bijbel tot ons komt. Bekend voorbeeld is Petrus. Die had zijn verloochening lange tijd voorbereid, om zo te zeggen, doordat hij elk woord van Jezus over lijden en sterven had verworpen. Petrus wilde alles voor Jezus doen, maar in zijn ogen was Hij niet het Lam van God. Dat is verloochen toch? Dat is zeggen 'U bent het niet', terwijl Hij het wél is. Die ontkenning bracht Petrus in de nacht van het verraad zover, dat hij tot driemaal toe hardop zei, dat hij Jezus niet kende. 'Hij is niet mijn Heer, niet mijn meester'. Petrus had zich willen doodvechten, maar hij wenste niet te horen bij een Jezus die Zich overgeeft. Helaas is deze geschiedenis overwoekerd door kinderbijbelverhalen, waarin de verloochening door Petrus wordt toegeschreven aan plotselinge angst. Dat zet verloochening in een heel ander licht, alsof dat een schrikreactie zou zijn, die je zomaar kunt begaan, voordat je er erg in hebt. Maar die angst lezen wij niet bij Petrus. Bovendien mocht hij in de tuin van de hogepriester vrij in en uit lopen, zelfs na driemaal herkend te zijn.

Abraham verloochende Sara, door niet te zeggen dat zij zijn vrouw was. Dat had hij voorbereid om zo te doen, zorgvuldig overwogen. Weliswaar geleid door onzekerheid en angst, maar bij zijn volle verstand.

Toen de broers van Jozef hem als slaaf verkochten, zagen ze hem niet meer als hun broer. Ze verloochenden hem toen ze de koop prijs in ontvangst namen. Maar dat was een proces van jaren geweest, de haat was geen opwelling.

De 'verloren zoon' verloochende zijn vader, door al

bij diens leven om de erfenis te vragen. Zijn vader stond zijn geluk in de weg door te blijven leven.

Dat had die zoon vast niet in vijf minuten verzonnen, zoiets rijpt in de gedachten voordat het wordt gezegd.

'U leidt mij niet'

Het belang van dit onderscheid mag duidelijk zijn: een ongeluk, een opwelling of een schrikreactie kun je niet voorspellen. Maar een keus bereid je voor!

Tegen een opwelling kun je niet zoveel doen, al kan die heel zondig zijn. Maar van een keus kun je je afvragen: 'waar ben ik mee bezig?'

Verloochening ontstaat bijv. op een tweekluis, als je de keus hebt tussen je eigen gang gaan of luisteren naar God. Je kunt zo sterk je eigen gedachten hebben, of je eigen begeerten, dat je de keus maakt om je eigen weg in te slaan, ook al weet je dat God daar anders over denkt.

Het trieste is, dat mensen die dat doen kunnen zeggen: 'maar ik blijf wel geloven, hoor!' Of: 'God begrijpt mij wel'. Kennelijk ontgaat hun dan dat ze bij die tweekluis in feite zeggen: 'U bent *niet* degene die mij leidt, U bent *niet* degene met de doorslaggevende stem in mijn leven'. En dat is nu precies de verloochening van de Heer, én de ernst ervan.

Zulke keuzes worden vaak ingegeven door onze eigen begeerten. Maar niet van het ene op het andere moment. Het is meestal een sluipend proces van steeds meer toegeven aan jezelf en steeds minder gevoelig worden voor de intense liefde van God. In die weg ontstaat er dan een moment van openlijk een andere kant op gaan. Een moment waarop je tegen God zegt: 'U bent *niet* degene die zorgt voor mijn geluk, dat doe ik zelf'.

Het lijkt me belangrijk dat dit in het pastoraat ook werkelijk wordt benoemd als 'verloochening van de Heer', ondanks alle mooie praatjes die er omheen gevlochten kunnen worden. Juist vanwege al die praatjes is het nodig volstrekt helder te zijn. Om mensen te ontdekken aan hun eigen hart. En ook omdat de omgeving vaak zo begrijp-

pend en coulant kan reageren, geheel ten onrechte. In de trant van 'wij begrijpen je wel, toe maar'. Ja, dat is niet zo moeilijk, wij mensen begrijpen alles wel als we te rade gaan bij ons eigen gevoel.

'U bent niet belangrijk'

Een andere keus die je kunt maken is, dat je stelselmatig geen tijd hebt voor de Heer. Dat is iets dat steeds meer lijkt voor te komen. Door de drukte van school en werk schiet het luisteren naar het Woord erbij in. Mensen vliegen 's morgens de deur uit, staan heel de dag onder druk en komen 's avonds laat bekaf thuis. Dan is er geen puf en geen aandacht meer voor geestelijke zaken.

Zo kan dat een keer gaan.

Het kan zelfs een tijdlang zo zijn.

Maar als het stelselmatig zo wordt, dat je voor God niet of nauwelijks aandacht hebt in het dagelijks leven, maak je wel een keus. Dan zeg je tegen God in feite: 'U bent niet degene in mijn leven die de meeste aandacht verdient'. Ook al zeg je dat zo niet letterlijk, het is mogelijk om met je daden God te ontkennen. Zo schrijft Paulus dat in zijn brief aan Titus. In 1:9 staat, dat mensen belijden dat ze God kennen, maar hun daden dat weerspreken. Dat is netjes weergegeven, in het Grieks gebruikt Paulus het sterke woord dat zij God 'ontkennen, verloochenen'. Hoe iemand zijn leven inricht, spreekt zijn eigen taal: ook al belijdt hij de Heer met zijn mond, in de praktijk brengt hij steeds tot uiting: 'U bent *niet* belangrijk, in ieder geval *niet* zo belangrijk als mijn planning'.

Dan zwijg ik nog over tijd en ruimte voor het werk van de Heer, om daarin je te geven als een instrument in zijn hand. Als het een gewoonte wordt om ook daartegen stelselmatig te zeggen: 'geen tijd, nu niet, een andere keer', kan dat net zo goed worden tot een keus die je kennelijk maakt. Dan zeg je in je werken tegen God: 'wat U doet is niet zo belangrijk als wat ik doe'. Je moet maar durven. En wat doe je dan eigenlijk allemaal, hoeveel blijvende waarde heeft dat?

'U bent niet te vertrouwen'

En wat zeg je in je gebed? Centraal daarin is de overgave aan God, in het bijzonder aan Jezus Christus, die ons vrijkocht met zijn dierbaar bloed. 'Heer, U bent mijn leven, voor U wil ik zijn'.

Zo vertrouwen wij ons aan Hem toe.

Ook bieden wij ons leven aan.

We weten waar Hij mee bezig is, om overal mensen te bereiken met zijn liefde, zijn verlossing. Hij wil dat doen door ons. Hij maakt ons tot zijn voet, om naar mensen toe te gaan. Tot een oog, om mensen te zien. Tot een oor, om ze te horen. Tot een hand, om anderen te helpen. Hij maakt ons tot zijn stem, om te spreken tot het hart.

Christen zijn is offeren: je legt je leven in zijn hand. Je wijdt je leven aan Hem.

Maar doe je dat ook werkelijk?

Zeg je dat echt?

Of zeg je dat soms *niet*?

Zeg je het misschien stelselmatig *niet*?

Kom je daar gewoon helemaal niet aan toe,

houd je in feite je leven in eigen hand?

Dan komt daar op een andere manier diezelfde verloochening in je leven. Weer zien we: het is geen schrik, geen opwelling, het is een *keus*. Een keus die kan blijken uit wat je zegt of juist *niet* zegt.

Als je in je bidden van alles vraagt, maar niet eerst je leven geeft, blokkeert er wat. Juist in spannende tijden wordt dat heel belangrijk.

Eerst dat vertrouwen uitspreken. Want als je dat niet doet, valt er een veelzeggende stilte.

Een stilte die in feite zegt: 'U bent niet te vertrouwen'.

Paulus schrijft aan Timoteüs over mensen, die de schijn van vroomheid ophouden, maar de kracht ervan verloochend hebben (2 Tim. 3:5). Zij ontkennen stelselmatig hoe sterk het is, om het leven aan God toe te vertrouwen. En met hoeveel kracht de Heer zijn daden kan doen, in hen en door hen heen naar anderen toe. Dergelijke ontkenning leidt ertoe, dat ze uiteindelijk niets meer zien van God.

God verloochent Zich niet

Want God verloochent Zichzelf niet. Dat kan Hij niet, want Hij kan niet liegen. Hij kan onmogelijk zeggen 'Ik ben het niet'. Hij kan daar ook geen steun aan geven, niet meegaan op zo'n weg. Daarom is het zo belangrijk dat mensen beseffen dat ze op een tweesprong staan, telkens als het erom gaat: 'Wie is God in je leven?' Op de ene weg gaat Hij wel mee, op de andere niet. Hij laat Zich niet verloochenen. Des te verrassender worden zijn genade en zijn trouw, als Hij verloren kinderen toch nog weet terug te vinden. Verdwaald bij de varkens komt dan toch nog de gedachte op: 'Vader is het wel'. Maar op die genade kun je niet rekenen, wanneer je besluit te kiezen voor jezelf.

Wij verloochenen onszelf

Zo komt in beeld, wat dan onze zelfverloochening is. Die is nodig om Jezus te volgen (Mat. 16:24), maar het klinkt zo naar. Mensen horen zeggen, dat ze dan waardeloos zijn of zo. Maar dat is niet zo en dat is het punt ook niet. Het gaat erom dat je met heel je leven leert zeggen: 'Heer, U bent mijn leven, U behoort ik toe, U vertrouw ik, U volg ik'. Wie 'U' zegt, wijst van zichzelf af en zegt 'nee' tegen al zijn neiging tot zelfbeslissing. Daar gaat het om. Dat doe je ook niet in een opwelling, het is een diepe keus: *mijn leven kan alleen leven zijn in U*.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

De zegen als het gezicht van God (I)

De naam van de zegen/de zegen van de Naam

Aan het eind van elke zondagse eredienst krijgen we de zegen van de Heer mee. Maar wat houdt die zegen in? En hoe zeker kun je zijn van datgene wat in de zegen uitgesproken wordt? In een serie van drie artikelen willen we bezien hoe een theologie van de zegen ons kan helpen om God te ervaren in het midden van het alledaagse leven. Dit artikel biedt in de eerste plaats een inleiding in de theologie van de zegen en vervolgens een bijbels-theologische verkenning. In het volgende artikel zullen enkele systematisch-theologische grondlijnen geschetst worden. Het laatste artikel is gewijd aan enkele praktisch-theologische vragen.¹

M. Derks ■

Vragen om de zegen

Vaak speelt God slechts een rol in de *randen* van ons leven: op breukmomenten van geboorte en huwelijk, van ziekte en dood. Maar God wil een rol spelen in ons *hele* leven. Hij roept bij ons een verlangen op naar een zichtbaar en tastbaar blijk van zijn aanwezigheid in dit platte bestaan. God herkennen en ervaren in het midden van het alledaagse leven is moeilijk, maar het loont de moeite daarnaar te zoeken. In die zoektocht zouden we een stap verder kunnen komen door ons te verdiepen in de thematiek van de zegen. De zegen kunnen we op meerdere plaatsen en momenten tegenkomen. Aan het eind van de eredienst wordt ons de zegen meegegeven met de woorden van Num. 6:24-26 of 2 Kor. 12:13. Ook kom je het tegen in een eenvoudig kindergebed: 'Heer zegen deze spijze. Amen'. Daarnaast is het mogelijk dat je in bepaalde kringen te maken krijgt met het zegenen van individuele mensen, soms met opheffing of oplegging van handen. Hier kunnen allerlei vragen opkomen: wat gebeurt er bij het zegenen? Waarin verschilt zegenen van bidden? Wanneer kun je spreken van 'het ervaren van zegen'?

Theologie van de zegen

Dat de zegen een belangrijk theologisch thema is, zal menigeen verbazen. In de protestantse theologie van de laatste decennia is ook weinig aandacht voor de zegen te bespeuren. De belangrijkste verklaring voor deze marginalisering is waarschijnlijk de spanning die hieromtrent optreedt rond de menselijke vrijheid en Gods

sovereiniteit. Zet een zegenend mens God niet naar zijn hand? Legt hij of zij God niet bepaalde dingen in de mond? God lijkt aan de macht van de zegenende mens te worden onderworpen. Maar dat geldt ook voor de gezegende. Deze macht kan door de gezegende overigens als bevrijdend maar ook als bedreigend ervaren worden.²

De theologische interesse voor de zegen is met name in de Duitse en Nederlandse theologie te bespeuren. Ook in de kerken begint de zegen weer in beeld te komen. Binnen de orthodox-gereformeerde kerken hangt dat samen met de evangelisch-charismatische wind die daar door waait. Achter wat heet 'het verlangen naar meer van de Geest' vermoed ik niet alleen een verlan-

met 'zegen' doelen we op de werkzame tegenwoordigheid van God

gen naar heiliging of naar (nieuwe) rituelen, maar vooral een verlangen naar de ervaring van Gods aanwezigheid. Het geloof is voor velen iets abstracts geworden en God is zo ver weg. De zegen als rituele handeling zou kunnen bewerkstellen dat mensen de aanwezigheid van God (meer) ervaren.³

'Zegen' en 'zegenen'

Voor we verder gaan is het goed om te bezien wat we bedoelen met 'zegen' en 'zegenen'. 'Zegenen' is een rituele handeling en 'de zegen'

is een spreuk of het (rooms-katholieke) kruis-symbool. “Zegen is het beleven van de goede aanwezigheid van God en leven in de aanwezigheid van de goede God. Mensen spreken van ‘zegen’ wanneer ze de aanwezigheid van de goede God verwachten, bemiddeld in de handeling van de zegen of in de voltrekkingen en dingen van het leven. (...) We kunnen over Gods zelfopenbaring in de zegen niet anders spreken dan vertellend en verwijzend naar ervaringen die zich verbinden aan beleefde handelingen en toestanden, voltrekkingen en processen”.⁴ Kortom, met ‘zegen’ doelen we op de werkzame tegenwoordigheid van God, het goede dat van God komt of het goede in algemene, niet-religieuze zin.⁵

Het ontstaan van de zegen

Deze niet-religieuze betekenis komen we ook tegen wanneer we een bijbeltheologische schets tekenen op grond van het Oude Testament in zijn religieuze context.⁶ We beginnen met een gedeelte over het ontstaan van de zegen. Op een kerstkaart staat wel eens ‘gezegende kerstdagen’. Die uitdrukking heeft niet per definitie een religieuze betekenis. Hetzelfde geldt voor de uitdrukking: ‘ik ben een gezegend mens.’ Zulke uitdrukkingen kunnen meer diepte krijgen door aan te geven *wie* die zegen geeft: ‘ik wens je de zegen van God toe tijdens de kerstdagen.’ En: ‘ik ervaar de zegen *van God*.’ Op een soortgelijke manier is de zegen vermoedelijk ontstaan.

De oorspronkelijke betekenis van het Hebreeuwse woord voor zegen(en) (*brk/brkh*) ligt in de praktijk van het begroeten: men wenst een ander iets toe. Deze zegen had dus een *sociale* functie en werd beschouwd als zelfwerkzaam. In het geloof van Israël kreeg de zegen een diepere betekenis: niet de *mens* zegent een

in de zegen laat de Heer zijn gezicht zien

ander mens, maar *de HEER* zegent hem of haar. Zo kreeg de zegen een religieuze betekenis, gekleurd door het geloof in de God van Israël.⁷

De zegen in de geschiedenis van de aartsvaders

Meteen al aan het begin van de aartsvadergeschiedenis in Gen. 12:1-3 komen we het woord *brk* (zegenen) tegen. God zegent Abram en zegt dat hij een bron van zegen moet zijn voor de wereld. Hier maakt God een nieuwe start ten opzichte van Gen. 1. De parallel tussen deze bijbelpassages wordt zichtbaar in het vijfvoudige *brk* in Gen. 12:1-3 en het vijfvoudige ‘oor (licht) in Gen. 1:3-5. God wil opnieuw, net als in Gen. 1, alle mensen zegenen, maar gaat dat nu op een bijzondere manier doen, nl. via Abram en diens nageslacht.⁸

Wanneer God de naam van Abram verandert in ‘Abraham’, volgt daar meteen de belofte van een groot nageslacht op (Gen. 17:5-8). Wanneer God de naam van Sarai in ‘Sara’ verandert, zegt Hij: “Ik zal haar zegenen...” (Gen. 17:16). Hier is sprake van een verbondsvernieuwing, waarbij de beloften concreter worden. In de nieuwe situatie zal de HEER de God van Abraham en Saraï blijven. Hij zal garant staan voor zijn beloften. Ook wanneer de naam van Jakob veranderd wordt in ‘Israël’ komen we het woord *brk* tegen (Gen. 32:24-30). Jakob heeft met God geworsteld en vraagt de hem onbekende man dat deze hem zegent. Jakob wist toen dat het de Heer zelf was en noemt die plaats Pniël (vrij vertaald: ‘ik heb God gezien’), waarin het woord *paniem* (gezicht) voorkomt, dat we ook tegenkomen in de priesterzegen (zie hieronder). Wie door de HEER gezegend wordt, krijgt als het ware het gezicht van de HEER te zien.⁹ God schept de mens met zijn woord (Gen. 1) en herschept de mens met zijn woord in het geven van een nieuwe naam (Gen. 17).

Het licht van Gods gezicht

De priesterzegen (Num. 6:22-27) wordt vaak aan het eind van onze erediensten uitgesproken. Hoe is de priesterzegen ontstaan en wat is de betekenis en de functie van deze zegen? De vertaling van deze tekst luidt als volgt (NBV):

- [24a] Moge de HEER u zegenen
- [24b] en u beschermen,
- [25a] moge de HEER het licht van zijn gelaat over u doen schijnen
- [25b] en u genadig zijn,
- [26a] moge de HEER u zijn gelaat toewenden
- [26b] en u vrede geven.

Deze verzen vormen een prachtig literair kunstwerk. In de eerste helft van elk van de drie verzen wordt telkens de Godsnaam ‘HEER’ (‘JHWH’) gebruikt en hebben de werkwoordsvormen en bijbehorende objecten een algemene betekenis. In de tweede helft wordt tot uitdrukking gebracht wat dit concreet uitwerkt in het leven. De zegen spreidt zich uit over het persoonlijke (24), cultische/geestelijke (25) en sociaal-maatschappelijke levensterrein (26), kortom over het *geheel* van het menselijk leven.¹⁰

Deze zegen, die een centrale plaats in de priesterlijke eredienst zou krijgen, heeft geen ‘stellig’ of ‘ponerend’ karakter. Dat blijkt allereerst uit de indirectheid waarmee deze tot het volk komt: van God via Mozes via Aäron en zijn zonen tot Israël. Daarnaast blijkt het uit de aanvoegende wijs. De keuze voor deze vertaling in de NBV is om grammaticale redenen de meest juiste vertaling. Het lastige van de aanvoegende wijs is echter dat deze de indruk kan wekken dat de zegen geen zekerheid is. Het lijkt op een weifelend ‘op hoop van zegen’, zo van: ‘laten we er het beste maar van hopen.’ Hier blijkt dat onze westerse taal niet toerijkend is om de betekenis van de zegen in woorden te vatten.¹¹ In het artikel van volgende week komen we hierop terug.

Een teken om uw hals

In archeologisch onderzoek zijn twee amuletten gevonden met een tekst die nagenoeg overeenkomt met de tekst van de priesterzegen.¹² Het is dus goed mogelijk dat mensen deze zegen op een amulet bij zich droegen. Van oorsprong had de zegenformule een meer sociale en nog geen Joodsreligieuze betekenis. Door Gods openbaring aan Israël werd men gewaar dat mensen elkaar niet kunnen zegenen. Allereerst is het zegenen hier voorbehouden aan de priesters en uiteindelijk is het ontvangen van zegen afhankelijk van God. Slechts in zijn Naam kunnen en mogen de priesters zegenen.

Op een bijzondere wijze zijn dus zowel de HEER als de mens subject van de zegen. Het is namelijk opvallend dat de zegen in het enkelvoud geformuleerd is (het is de HEER alleen die zegent), terwijl in de toelichtende woorden (22-23 en 27) een meervoud wordt gebruikt (Aäron en zijn zonen zegenen). Op de gevonden amuletten wordt ook een enkelvoud gebruikt, wat begrijpelijk is aangezien de amulet om de hals van één persoon hing. We krijgen hier dus in de tekst van Num. 6:22-27 zicht op een mogelijk daaraan voorafgaande discussie over de vraag naar de rol van God en mens in de handeling van het zegenen.¹³

De Onzienlijke laat zijn gezicht zien

Wij herkennen elkaar voor een belangrijk deel aan elkaars gezicht: ogen, rimpels, gelaatsuitdrukkingen. In de zegen laat de HEER zijn gezicht zien. Tegelijkertijd blijkt God in het Oude Testament de Onzienlijke, die van zichzelf heeft gezegd dat niemand die Hem ziet in leven kan blijven (Ex. 33:20). De omringende volken maakten afgodsbeelden en konden zo hun god zien. De Heer wilde daar niets van weten (Ex. 20:4v.), maar laat zich zien in de mens wanneer deze het beeld van God vertoont (vgl. Gen. 1:26v.) en in de zegen. Vanwege deze dialectiek van openbaren en verbergen blijven wij tasten naar het mysterie van het leven van onze Heer.

Drs. Marco Derks studeerde theologie aan de Theologische Universiteit in Kampen. Hij werkt o.a. als catecheet in de Gereformeerde Kerk van Zwolle-Noord en als docent filosofie aan het Greijdanus College in Zwolle. Hij bereidt zich voor op een theologische vervolgstudie in Manchester (UK).

Noten:

- Deze serie artikelen is een bewerking van eerdere artikelen in *C.O.R.N.U.* 32, no. 1 (2004): 18-25; no. 2 (2004): 9-19; no. 3 (2005): 8-14. Dank komt toe aan prof. dr. C. van der Kooi (dogmaticus) en prof. dr. E. Talstra (oudtestamenticus) voor de module over de zegen die ik in 2003 aan de VU volgde. Verder aan prof. dr. C.J. de Ruijter, prof. Dr. B. Kamphuis en diverse studenten voor opmerkingen op eerdere versies van deze bijdragen.
- M.L. Frettlöh, *Theologie des Segens: biblische und dogmatische Wahrnehmungen* (Gütersloh: Chr. Kaiser Gütersloher Verlaghaus, 42002), 18-30.

- In het debat over 'het verlangen naar meer' schreef M.C. Mulder een bijdrage over zegenen ('Een zegen ontvangen, een zegen geven: elkaar de handen opleggen?') In *Meer dan genoeg: het verlangen naar meer van de Geest*, H. ten Brinke e.a., 112-123. [Barneveld: De Vuurbaak, 2004]). Het artikel is echter vooral gericht op de beantwoording van de (beperkte) vraag wie bevoegd is tot zegenen. Mede daardoor blijft een grondige bijbeltheologische analyse en systematischtheologische doordienking achterwege.
- Greiner, a.w., 26.
- D. Greiner, *Segen und Segnen: eine systematisch-theologische Grundlegung* (Stuttgart etc.: Kohlhammer, 1998), 24v.
- Vanwege de omvang van deze bijdrage laten we een uitgebreide behandeling van de relevante gedeelten in het Nieuwe Testament achterwege. In het kort kan er het volgende over gezegd worden. Het ontbreken van bezinnende passages over de zegen kunnen worden verklaard vanuit de veronderstelling dat er geen reden was deze oudtestamentische praktijk af te schaffen. De oudtestamentische praktijk wordt in elk geval voortgezet door Jezus (Mc. 10:13-16 et par.; Joh. 14:27) en door Paulus (Fil. 4:7; 1 Kor. 16:23). In de laatste drie genoemde passages zijn elementen van de priesterzegen te herkennen (vgl. U. Heckel, *Der Segen im Neuen Testament: Begriff, Formeln, Gesten: mit einem praktisch-theologischen Ausblick* [Tübingen: Mohr Siebeck, 2002], 359; W.H. Rose, 'De zegen van de grammatica en het ABC van de zegen.' (Toespraak gehouden op de Schooldag van de Theologische Universiteit op 27 september 2006. Geraadpleegd 1 maart 2007 via <http://www.tukampen.nl/schooldag/2006/toespraakwhrose.pdf>, 8-10).
- Frettlöh, a.w., 43-45, 62-72. Wel moet beseft worden, dat dit onderscheid tussen sociaal en religieus minder strikt was dan in onze geseculariseerde cultuur. Bij de bespreking van de zegen uit Num. 6 wordt deze hypothese verder toegelicht.
- Frettlöh, a.w., 274. Dit argument wordt versterkt doordat in Num. 6:24-25 de combinatie van *brk* en '*oor*' ook voorkomt. Deze parallel tussen Gen. 1 en Gen. 12 betekent dat er (tot op zekere hoogte) sprake is van een soort van 'breuk' tussen Gen. 1-11 (de oergeschiedenis) en Gen. 12-50 (de aartsvadersgeschiedenis). Meer over de verhouding van particulariteit en universaliteit zie Frettlöh, a.w., 273-302.
- Greiner, a.w., 77-87.
- G. Ruiterkamp, *Gezegend ben je! Een studie van achtergrond, vorm en functie van de Aäronitische zegen* (Numeri 6:22-27). (Ongepubliceerde doctoraalscriptie Oude Testament, Rijksuniversiteit Groningen, 1985), 64v.; E. Talstra, 'Numeri 6: zegen'. In *De bijbel spiritueel*, red. F.A. Maas e.a., 127-132 (Zoetermeer: Meinema & Kapellen: Peckelmans 2004), 131; E. Talstra, *Oude en nieuwe lezers: een inleiding in de methoden van uitleg van het Oude Testament* (Kampen: Kok, 2002), 42-83.
- Talstra, *Oude en nieuwe lezers*, 54v.; Rose, a.w., 6-8.
- E. Tov, *Textual Criticism of the Hebrew Bible* (Minneapolis: Fortress Press & Assen/Maastricht: Van Gorcum 1992), 118.
- Talstra, 'Numeri 6: zegen', 128. Wij brengen onze vragen dus niet in discussie met de bijbelse tekst, maar ontdekken dat in of achter de tekst de discussie gevoerd wordt. Deze gedachte biedt mogelijkheden recht te doen aan de veelheid van manieren waarop God (iets van) zichzelf kan openbaren.

Kind XXL

How many roads must a man walk down...

Elke opvoeder is gericht op het volwassen worden van een kind. Pedagogen hebben er fijnzinnige volzinnen voor bedacht. Een kind wordt ingewijd in de grotemensenwereld (inleiden in betekenissen) en neemt dan zijn of haar verantwoordelijkheid als volwaardig lid van de samenleving (zelfverantwoordelijke zelfbepaling).

R. Liefjijn ■

Volwassen

Het klinkt als een project met een heldere beginsituatie (afhankelijkheid) met een aantal tussenstappen (basisschool, voortgezet onderwijs, catechisatie, studiekeuze, partnerkeuze, stage) en een duidelijk einddoel. Zo wordt de initialisatie voltrokken.

Bij nader inzien is het wat lastiger.

Alleen al het woord volwassen. Wassen betekent van oorsprong groeien - denk maar aan wasdom. Volwassen betekent dan volgroeid, uitgegroeid. Maar we horen om ons heen: een mens is nooit uitgeleerd, is nooit volgroeid.

die waarschuwing heeft kennelijk effect gehad: de rollen lijken wel omgedraaid

Het is juist een kerntaak om in beweging te blijven, letterlijk en figuurlijk. Houd je lijf fit door sport en beweging en houd je geest fit door steeds nieuwe dingen te leren en te ervaren. Het leven is permanente educatie. Het suggereren van volwassenheid kan zelfs aanmatigend overkomen. Op elke leeftijd zijn we immers in staat van wording... Een breedgedragen motto is: blijf veerkrachtig, flexibel, wendbaar, bereid tot verandering - *blijfgroen*.

Positie van het kind

De positie van kinderen en jongeren is in de laatste 100 jaar behoorlijk veranderd.

Een halve eeuw geleden werd waarschuwend gesteld, dat kinderen niet moesten worden behandeld als *volwassenen in zakformaat* (Wilhelmina J. Bladergroen).

Die waarschuwing heeft kennelijk effect gehad: de rollen lijken wel omgedraaid. Ouders en

onderwijzers wringen zich in allerlei bochten om aan te sluiten bij het wensenpakket van hun kinderen. Onverschilligheid, brutaliteit en lomphed wordt gepareerd met redelijke argumenten, met engelengeduld, met zelftwijfel bij de opvoeder.

In een grijs verleden was er een school waar de regel gold, dat kinderen eerst 5 jaren moesten zwijgen en aanhoren wat de onderwijzer had te vertellen. Tegenwoordig zijn de kinderen aan het woord en de opvoeders mogen nog praten, maar hebben weinig meer te zeggen. Vreemd genoeg lijken veel opvoeders zich hier bij neer te leggen. Ze voelen zich of machteloos of niet gelegitimeerd om stevig in te grijpen.

Invloedsfeer

Ouders en andere opvoeders (ook de overheid) lijken hun zeggingskracht, hun dictie, te verliezen. Dat wordt bij ouders overigens niet alleen veroorzaakt door een accepterende houding, maar ook door verminderde presentie. Al decennia geleden werd geklaagd over de afwezigheid van de vader en werd gesproken over een vaderloze maatschappij. Tegenwoordig is ook de opvoedingrol van de moeder gemarginaliseerd. Moeder doet mee aan het arbeidsproces en draagt bij aan de economische welstand van het gezin. Binnen de gezinnen wordt daarom gezocht naar een nieuwe balans, waarbij een sterk beroep wordt gedaan op de zelfredzaamheid van de kinderen. De kinderen blijken daartoe heel goed in staat, als aan een paar basisvoorwaarden wordt voldaan: een sleutel, voldoende zakgeld, een mobieltje en de beschikking over televisie en internet. Een kinderhand en een kinderhoofd zijn snel gevuld.

En als ouders en kinderen elkaar persoonlijk tegenkomen, krijgt het kind geen pakketje vastheden overgedragen, waar het de rest van zijn leven mee verder kan. Nee, het krijgt eerder te

verstaan, dat het leven een zoektocht is en dat de opvoeders ook zoekende zijn. Waar de invloed van ouders niet aanwezig is, is de systematische invloed van televisie en internet de plaatsvervanger. De televisie is altijd in staat van paraatheid. Van een gezonde opvoeding kunnen we dan niet meer spreken.

Stagnatie

De vraag is nu of kinderen op deze manier wel komen tot de beoogde staat van volwassenheid. Het is interessant om deze vraag in historisch perspectief te plaatsen.

Want klachten over stagnatie op de weg naar volwassenheid vormen bijna een historisch refrein.

In 1938 omschrijft de cultuurhistoricus J. Huijzinga dit fenomeen in het boek *Homo Ludens* als *puerilisme* (een mix van kinderachtigheid en kwajongensachtigheid) en hij verzucht:

“Ganse gebieden van de openbare meningsvorming worden beheerst door het temperament van opgroeiende knapen en de wijsheid van de jongensclub”.

In 1952 schrijft L. van der Horst er over onder het kopje *infantilisme* in het boek *Antropologische psychiatrie*. “De infantilist is vatbaar voor suggestie, egocentrisch als kinderen, heeft uitgesproken sympathiegevoelens, is gauw voorin genomen, dikwijls koppig en eigenzinnig tegen de eigen familie, maar door vreemden gauw geïmponeerd. [] De geestelijke inventaris is goed, maar er is weinig eigen productie.”

In 1983 publiceert de psychotherapeut Kiley het boek dat in het Nederlands is verschenen onder de titel *Het Pietje Bell Complex*. De ondertitel zegt genoeg: ‘Over mannen die maar niet volwassen willen worden’. De relatie met opvoeding wordt nadrukkelijk gemaakt: “Al ruim dertig jaar drukt de toegeeflijkheid haar stempel op de literatuur, de media en de opvoedkunde”.

En - wat recenter - in 1996 is het boek *De adolescentenmaatschappij* verschenen van de schrijver Robert Bly. “Volwassenen glijden terug in de adolescentie, adolescenten zien dat en hebben geen zin meer om volwassen te worden. Weinigen kunnen zich voorstellen dat er uit de verticale dimensie - uit traditie, religie, devotie - echt leven kan komen”.

En dit is een vrij willekeurige opsomming van wat binnen mijn blikveld is terechtgekomen. Wat hieruit valt op te maken is dat de klacht dat jongeren maar niet volwassen willen worden van alle tijden blijkt te zijn.

Nieuwe volwassenheid

Hoe is deze ontwikkeling dan te duiden?

Dat begint met de vaststelling dat de omgeving waarin kinderen en jongeren opgroeien grondig veranderd is. We kennen het allemaal wel, omdat we het zien gebeuren of omdat we er zelf deelgenoot van zijn. Ik bedoel fenomenen

als sms, internet, email, msn, hyves. Het is een wereld die jongeren als hun broekzak kennen, maar waar ouderen zich wat allochtoon bij voelen. Ouderen leren wel een beetje die ‘taal’ te spreken, maar niet zo rap en zo vloeiend als de jongeren. Het is niet de wereld waarin zij de jongeren kunnen inwijken. Eerder is het omgekeerde het geval.

De filosoof Gilles Deleuze (2004) typeert deze wereld als *rizoom-wereld*. Een rizoom is een wortelstelsel dat een uitgebreid, fijnmazig, wijdvertakt en kronkelend geheel vormt. Alles lijkt met alles in verbinding - *online* - te staan en tegelijk lijkt wel elke structuur te ontbreken. Dat is niet de metafoor waar ouderen mee opgegroeid zijn. Ouderen zijn vertrouwd met de *boom-wereld*. Denk maar aan een organogram. Hoe ingewikkeld ook (en disfunctioneel soms), het is een logisch geheel van verbindingen.

het is niet de wereld waarin zij de jongeren kunnen inwijken

Maar is *het andere* in de wereld van jongeren vervolgens een rechtvaardiging om te zeggen dat deze wereld niet tot volwassenheid leidt? Hanteren we dan niet het verkeerde referentiekader? Hebben we wel de juiste maatstaf?

Kinderen worden niet meer volwassen op dezelfde manier als de vorige generatie. Ze hebben andere omgangsvormen, andere manieren van uitdrukken (denk aan sms-taal), andere ambities, ze schakelen sneller, ze reizen meer, ze studeren langzamer, ze oriënteren zich op meer kerken, ze trouwen later. En dat is nu *hun* zelfverantwoordelijke zelfbepaling...

Invalshoek

Het zou treurig zijn als dit resulteert in impliciete afkeuring van de leefwereld van jongeren. Dat is wel een risico: vanuit een ander referentiekader kan gemakkelijk een klimaat van verwijt, vervreemding en verwijdering ontstaan. Voordat je het weet noem je een jongere eigenwijs omdat hij ‘anders wijs’ is. Dus niks Pietje Bell, niks infantiel! Wees present, leg je eigen leefstijl en gedragspatroon aan je kinderen uit. Neem de tijd, zoek de gelegenheid om je motieven en overtuigingen uit te leggen. Bereid zijn tot verantwoording - dat is Bijbelse taal. Uitleggen is niet opleggen. Een overtuiging kan tot uitdrukking komen op tal van manieren.

Drs. Rutger Liefjijn is directeur van SBO ‘De Trimaran’ te Kampen.

Geweld

meegelen

In het Christelijk Gereformeerde weekblad 'De Wekker' schreef Prof. H.G.L. Peels over 'De Bijbel een gewelddadig boek?' Hij beschrijft de moeite die we hebben met geweld in de Bijbel, vooral oproepen tot wraak en opdrachten van God zelf om te doden.

T. Groenveld ■

"Toch zouden we - enigszins tegendraads - de vragen in het geding ook eens van de andere zijde willen benaderen. Mogen we in zekere zin niet juist *blij* zijn dat het in de Bijbel óók over geweld gaat? Stel je voor dat we het moesten doen met een Bijbel die dit thema groten-deels doodzweeg. Terwijl het toch evident is dat geweld een structurelement in ons bestaan vormt (...), wie zou er gediend zijn met een Bijbel vol van wijsheden en vrome heilsbespiegelingen die ver buiten de dagelijkse werkelijkheid staan? Het leven is veelkleurig, rauw en soms verbijsterend. Juist het Oude Testament verkondigt ons de realiteit van een God die wérkelijk met de mens van doen wil hebben."

Dat neemt niet weg dat we in het Oude Testament lezen over geweld op alle levensterreinen, tussen individuen (tot in huwelijken en gezinnen toe), tussen volken en bevolkingsgroepen, geweld tegen dieren (offers); religieus geweld en geweld in opdracht van God zelf. Op veel manieren is geprobeerd door uitleg geweldverhalen onschadelijk te maken, bv. door verhalen symbolisch te verklaren of te vergeestelijken. Ook wordt er wel een tegenstelling tussen het gewelddadige OT en het vrede-lievende NT gemaakt. Ten onrechte: tot in het boek Openbaringen (en juist daar) lezen we over geweld, ook van Gods kant.

Antigeweld

Tegelijk biedt het OT 'een bijzonder antigeweld potentieel'. Peels noemt vijf punten, die ik hier samenvat:

- Het OT *ontmaskert* het geweld: vanaf de eerste moord (van Kaïn op Abel) is het duidelijk wat in het hart van de mens leeft.
- Het OT *begrenst* het geweld: het kwaad kan niet onbeperkt doorwoekeren.
- Het OT *ontmoedigt* het geweld: "De profeet Jesaja predikt bekering en rust, stilheid en vertrouwen als weg van verlossing, in plaats van het geweld van paarden (30:15v)."
- Het OT *kritiseert* het geweld: "Als een volk

door God gebruikt wordt om Israël te tuchtigen, wordt het ter verantwoording geroepen als het geweld buitenproportioneel is (Jes. 10:7vv.)."

- Het OT *overstijgt* het geweld: "Met name in de toekomstprofetie krijgt het verlangen naar een wereld van vrede vaste vorm".

Context

Peels pleit ervoor om eerst te luisteren naar bijbelteksten die ons dwarszitten en die niet bij voorbaat onze hedendaagse normen, waarden en inzichten op te leggen.

Als voorbeeld noemt hij wraakbeden als *zou ik niet haten wie U haten?* in Psalm 139. Slaan we die Psalmen niet het liefst over in de kerkdiensten?

"Maar wat verliezen we dan? Te bedenken is dat in talloze gebeden de 'rechtvaardigen' aan het woord zijn, onderdrukt en vertrapt, die geen enkele weg van recht meer open staan, dan alleen de weg naar God (...).

Toch is de oproep tot deze haat geheel anders dan de (pseudo)religieuze legitimatie van het geweld zoals we dat bij jihad-fanatici en soortgenoten zien.

Deze bijbelse 'haat', gelezen in de eigen taalkundige, sociaal-religieuze en heilshistorische context, bestaat in een restloze overgave aan God en een hartgrondige afkeer van de wereld van het kwade, de mannen van geweld. Het is een soort belijdenis in de negatieve modus.

Hoe paradoxaal het ook klinkt: deze haat is níet in strijd met de meeste essentiële elementen van het bijbelse ethos: die oproept tot naastenliefde, de noodzaak van vergeving en de zegen van de verzoening(...).

Deze dichter neemt niet het recht in eigen hand, maar legt met zijn bede alles in Gods hand."

Een tweede leesregel is dat we oog hebben voor de bijzondere positie van Israël in Gods verlossingswerk.

"Via Israël wilde God zijn bedoeling met de

wereld realiseren. Ook met Israël ging het echter de weg van zonde en ontrouw op. Dit alles loopt uit op de komst van Jezus Christus...”

God wilde onder zijn volk wonen, en zijn heiligheid legde beslag op het hele leven: “binnen dit zeer bijzondere heilshistorische kader moeten we dan ook plaatsen wat het Oude Testament verkondigt over het gericht van God, over het verdrijven van de Kanaänitische volkeren, over zeer strenge straffen, over een uiterst secure wetgeving rondom de vragen rein en onrein, enz.”

De moeilijkste teksten uit het OT hebben te maken met Gods verkiezing van Israël: “de opdracht om de Kanaänitische volken uit te roeien (Deut. 7). Dit herinnert aan Sodom en Gomorra: de maat van de ongerechtigheid van de Amorieten was vol. Aan de Kanaänitische bevolking voltrekt zich als het ware anticiperend het grote eindgericht van God over een wereld vol kwaad en onrecht. Zijn deze teksten hiermee verklaard, ‘geneutraliseerd’? Nee, geenszins, maar wel in het licht van een bijbels perspectief gezet, in plaats van onder onze snelle morele oordelen te vallen.”

Christus

In het Nieuwe Testament lezen we ook over het oordeel van God, maar dat wordt voltrokken over Jezus. Het evangelie wordt wereldwijd verkondigd, totdat God zal oordelen. Het gericht over de goddelozen vindt nog niet plaats: God is lankmoedig. “Deze lankmoedigheid betekent voor de mens uitstel, maar geen opheffing van Gods gericht. Maar nu is het de tijd niet voor geweld en toorn, het is de tijd van de bruidegom, de tijd voor zegen en liefde.”

Troost

Alleen bij God is toorn en geweld veilig. “Op een of andere manier heeft zijn ‘geweld’ steeds weer te maken met zijn afschuw van het kwade, van de zonde, van de opstand. Zijn ingrijpen verijdt de triomf van de leugen. Gods geweld staat in een breder kader: dat van God en de gerechtigheid, God en het kwaad. Keer op keer dient zijn geweld het herstel van recht en vrede.”

We moeten geweldsteksten niet overaccentueren, de hoofdlijn van de Bijbel is: “Een ogenblik duurt zijn toorn, een leven lang zijn welbehagen (Ps. 30:6). Want Hij is de God, die in liefde en ontferming de mens zoekt en opnieuw tegemoet treedt. *Ik kán Efraïm niet verderven, mijn hart keert zich om tegen Mij* (Hos. 11:8). Gods oordeelsprediking is een lokroep tot omkeer, een uitgestoken hand. Het is deze prediking die in het Nieuwe Testament opbloeit, van de kribbe tot het kruis. Waar die Ene in het oordeel ondergaat opdat de velen zouden leven. Aan deze God kan een mens zich met een gerust hart toevertrouwen, mét al zijn vragen.”

Ds. Tonnis Groenveld is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen en woont te Roodeschool.

Lied van de week - mededeling

Voor de bespreking van Ger. Kerkboek, gezang 147 ‘Maak muziek voor God de Vader’, zie *Reformatie*, jrg. 80, nr 37.

Duiven-Velp - beroepen: Kandidaat S. de Bruine te Barneveld
Ede-Zuid - beroepen: J. Holtland te Zeewolde

Vrouwenpolder - beroep aangenomen: D. Griffioen te Amsterdam-Centrum (voorheen werkzaam als zendeling-docent aan de Theologische Hogeschool SETIA te Jakarta, Indonesië)

Zeewolde (sectie-oost) - beroep aangenomen: R.P. Heij te Driebergen-Rijsenburg

Doesburg i.c.m. Doetinchem - bedankt voor beroep: R.P. Heij te Driebergen-Rijsenburg

Zwolle - jubileum: Ds. J.M. Goedhart was vijftig jaar predikant. Zijn standplaatsen waren Niezijl en Kommerzijl (1957), Drachten (1962), Zwolle (1971), Leek-Roden (1981) en Leek (1988). In 1991 ging hij met emeritaat.

PERSBERICHTEN

Over-de-grens-dag

Nadenken over uitzending naar het buitenland

Heb je vage plannen om je in de toekomst in te gaan zetten voor je naasten buiten de Nederlandse grenzen? Of ben je al bezig met je voorbereidingen om over een aantal maanden te vertrekken? Of ben je bijv. als thuisfrontcommissie, als kerkenraadlid of familielid direct betrokken bij mensen, die binnenkort vertrekken voor een zendings- of ontwikkelingsorganisatie? Misschien is de 'Over-de-grens'-dag dan iets voor jou, voor u. Dan kun je 'soortgenoten' ontmoeten, ervaringen uitwisselen, samen nadenken over wat het betekent om als gereformeerd christen naar het buitenland te gaan.

Vorig jaar heeft *De Verre Naasten* zo'n dag voor het eerst gehouden. Er kwamen 60 mensen van allerlei leeftijd.

Dit jaar wordt de *Over-de-grens-dag* gehouden op zaterdag 30 juni 2007 in 'Het Trefpunt', Willem Alexanderplein 14, in Nijkerk (vlak bij het NS station). Ds. Thijs Blok en zijn vrouw Marike, oud-uitgezonden naar Congo, zullen een inleiding houden over het ingewikkelde relativeld waarin uitgezonden moeten opereren. Drs. Ben van der Lugt, hoofd van de afdeling training van DVN zal in een toespraak iets zeggen over hoe DVN aankijkt tegen de wens van veel christenen om in het buitenland aan de slag te gaan. Er zal in workshops en wandelgangen ruimschoots de gelegenheid zijn om over deze en andere onderwerpen door te praten. Op de nieuwspagina van www.deverre-maasten.nl zal het precieze workshop-programma worden gezet, zo gauw het bekend is. De kosten voor de dag bedragen € 10 per persoon, te voldoen aan het begin van de dag. Hier is de lunch bij inbegrepen. Aanmelden bij anneke@dvweb.nl uiterlijk op maandag 21 juni 2006.

Gomarus College zoekt reünisten om 50-jarig bestaan te vieren

Het Gomarus College bestaat 50 jaar. Om dat te vieren wordt er op **8 september** een reünie gehouden voor alle oud-leerlingen en oud-docenten van de Gereformeerde HBS, het Gereformeerd Lyceum en van de bovenbouw HAVO/ VWO van het Gomarus College.

Naast lessen van oud-docenten, een kijkje in de historie van de school en de presentatie van een jubileumboek is er op de reünie volop gelegenheid elkaar te ontmoeten en bij te praten.

De reüniecommissie roept oud-leerlingen en oud-docenten van de genoemde scholen op zich zo snel mogelijk op te geven voor deze reünie. Dat kan via het formulier op de website: www.gomaruscollege.nl

Begonnen in een kerkzaal in Groningen als Gereformeerde HBS is het Gomarus College inmiddels uitgegroeid tot een school voor voortgezet onderwijs met meer dan 2500 leerlingen verdeeld over 9 vestigingen in Noord-Nederland.

Informatie: Eline Heeringa, 050-524 45 13

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR:

Dr. A.L. Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten, Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per post via bovengenoemde postbus.

Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.

Telefoon: 050 - 3013636.

Fax: 050 - 3012732

(o.v.v. Reformatie).

E-mail: reformatie@scholma.nl

Aanlevering advertenties in overleg.

ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar

studenten € 19,50;

buitenland € 130,00

- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar schriftelijk of per e-mail te geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden.
Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Regeling voor giften, schenkingen en erfstellingen aan kerkelijke instellingen verandert per 1 januari 2008.

Plaatselijke gemeenten, kerken en parochies behoeven op dit moment zelf niets te doen.

Op 8 februari jl. publiceerde het ministerie van Financiën de 'wijziging uitvoeringsregeling inkomstenbelasting 2001 en uitvoeringsregeling belastingdienst 2003'.

Deze regelingen houden wijzigingen in van de voorwaarden waaronder giften aan kerkelijke instellingen mogen worden afgetrokken en schenkingen en erfstellingen door kerken mogen worden aanvaard tegen het sinds 1 januari 2006 geldende tarief van 0 %.

Tot 1 januari 2008 geldt de regeling dat kerkgenootschappen 'van rechtswege gerangschikt' zijn als 'algemeen nut beogende instelling' (ANBI) en daarom van deze fiscale voordelen gebruik kunnen maken.

In de maand juni zal de belastingdienst kantoor Oost-Brabant (Den Bosch) alle zgn. 'gerangschikte instellingen' een aanvraagformulier toezenden om een nieuwe beschikking aan te vragen. Hieraan zal ook de nodige publiciteit worden besteed.

Dit zal echter niet gelden voor de landelijke kerkgenootschappen en hun plaatselijke gemeenten, kerken en parochies.

Voor de kerkgenootschappen vindt in mei a.s. nog verder overleg plaats over de wijze waarop deze aan de nieuwe regeling per 1-1-2008 zullen kunnen voldoen.

Nog steeds is het advies: u heeft op dit moment als plaatselijke gemeente, kerk of parochie op dit moment zelf **geen actie** te ondernemen richting belastingdienst.

Wanneer meer bekend is over de wijze waarop dit voor de kerkgenootschappen zal worden geregeld, zult u hierover meer horen, o.m. via uw eigen kerkgenootschap.

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ Toegang.

OPVOEDEN is mensenwerk

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

Christelijke Jeugdzorg
Professionele hulp voor christenen

Bijzondere serie lezingen op DVD

Op initiatief van GKV Rouveen werd in samenwerking met de vijf naburige gemeenten een drietal avonden georganiseerd met een centraal thema:

'Voluit gereformeerd zijn in deze tijd.'

Lezing 1 - Prof. B. Kamphuis (DVD 74 / CD 2401)
'Vandaag trouw aan schrift en belijdenis.'

Lezing 2 - Ds. E.A. de Boer (DVD 75 / CD 2435)
'De betekenis van de zondag voor het gereformeerde leven.'

Lezing 3 - Prof. M. te Velde (DVD 76 / CD 2421)
'Met overtuiging gereformeerd voorwaarts.'

Onze vaste gebruikers kunnen deze uitgaven via hun plaatselijke correspondent aanvragen.

Ook u kunt deze uitgaven bestellen. Neem contact met ons op voor de bestelprocedure.

Meer weten?
Bel: 038-42 70 448 of mail naar lpb@gbouw.nl.
Voor de volledige catalogus kunt u terecht op www.luisterpost.nl

Voor elkaar!

www.geefzicht.nl
Giro 131
Dark & Light, Veenendaal

Geef zicht aan blinden in Azië en Afrika

DARK & LIGHT BLIND CARE

Beschermd wonen en ambulante woonbegeleiding *bij Eleos*

In een beschermende woonvorm wonen mensen die vanwege een psychisch probleem (tijdelijk) niet meer zelfstandig kunnen wonen.

De begeleiding is erop gericht dat ze naar tevredenheid kunnen wonen, werken, leren en hun sociale contacten kunnen onderhouden.

Ze krijgen steun bij het omgaan met hun psychisch probleem. Hun zelfredzaamheid en deelname aan het maatschappelijk leven worden gestimuleerd.

Een zinvolle dagbesteding is belangrijk. Bewoners hebben werk of nemen deel aan activiteiten binnen een centrum voor dagbesteding en arbeidsrehabilitatie.

Een woonvorm is een vertrouwde omgeving. De identiteit komt o.a. naar voren in de begeleidingsgesprekken, de sfeer en in contacten met de kerkelijke gemeenten.

Wie een psychisch probleem heeft en zelfstandig woont, maar daarbij begeleiding nodig heeft, kan gebruik maken van ambulante woonbegeleiding.

Bij ambulante woonbegeleiding vinden de gesprekken thuis plaats. De begeleider neemt geen taken over, maar adviseert en ondersteunt.

Eleos heeft negen woonvormen verspreid over Nederland. Twee woonvormen hebben een voorziening die gericht is op jongeren met autisme.

Meer informatie over beschermd wonen en ambulante woonbegeleiding kunt u vinden op www.eleos.nl. U kunt ook bellen: (030) 600 85 40 of mailen info@eleos.nl.

 Eleos
stichting geïntegreerde psychische gezondheidszorg